

PETER WOHLLEBEN:
“OPTIMISTISCH OVER
DE KENTERING.”

“De uitdagingen waar de mensheid voor staat, zijn immens. Ik ben echter optimistisch dat we er op tijd in slagen een ommekeer in ons denken en doen te bewerkstelligen zodat we de wereld leefbaar houden. Wel is het belangrijk dat we andere verhalen gaan vertellen. Omarm niet langer het onzinnige dogma van eeuwigdurende economische groei en kies voor de kwaliteit van leven, nu en in de toekomst. Dat is uiteindelijk het antwoord op de klimaatcrisis en andere crises. Steeds meer jongeren zien dat in. Hoogste tijd dat zij stemrecht krijgen”, aldus houtvester en bestsellerauteur Peter Wohlleben.

Houtvester en bestsellerauteur Peter Wohlleben:

Vertel een ander verhaal

TEKST WILLEM VREESWIJK

Wohlleben schreef een aantal boeken waar hij wereldberoemd mee is geworden. Zijn meest bekende boek is *Het verborgen leven van bomen*. In de gelijknamige documentaire uit 2020 vraagt een Poolse vrouw aan Peter Wohlleben waarom het nou toch zo belangrijk is dat we de natuur beschermen. Zijn antwoord spreekt boekdelen: “Het is helemaal niet belangrijk”, zegt hij. “De natuur zal altijd herstellen, of het nu over 10.000 of 100.000 jaar is. Wel lijkt het me belangrijk dat op korte termijn de natuur ook gezond is, zodat wijzelf, onze kinderen en kleinkinderen ook nog op deze wereld zijn om van de natuur te genieten. De natuur gaat nooit kapot, maar zonder natuur kan de mens niet voortbestaan.”

In het interview voor het New Financial Magazine voegt hij hieraan toe: “Mooi voorbeeld is de kernramp bij Tsjernobyl in 1986. Een zone van dertig kilometer rondom de centrale werd ontruimd en tot verboden gebied verklaard. Hoewel het gebied ernstig radioactief besmet is en daarom ontoegankelijk werd ver-

klaard voor de mens, bleek tot verrassing van velen dat de natuur zich er volledig heeft hersteld. Er zijn meer wilde dieren dan ooit en de biodiversiteit is toegenomen. Men vermoedt dat de natuur zich zo snel heeft kunnen herstellen, omdat het gebied verboden terrein was voor mensen. Duidelijk is dat natuur zich altijd zal herstellen. Ook als wij, door ons eigen toedoen, allang zijn uitgestorven.”

**“WIE TEVEEL CO2
UITSTOOT, KAN ZICH TOCH
NOG EEN GROENE ENGEL
VOELEN DOOR EMISSIE-
RECHTEN BIJ TE KOPEN”**

Wohlleben pleit voor een nieuw kijk op de natuur. “Het begint uiteraard met het besef dat wijzelf onlosmakelijk deel uitmaken van de natuur. Als we ons hieraan onttrekken en ons ervan losmaken, raken we zelf ontworteld en beseffen we niet langer dat we onszelf aan het vernietigen zijn als we de natuur vernietigen. Dan kunnen we de natuur gaan zien als een puur econo-

misch goed waar heel veel geld mee te verdienen is. Dat laat je varen als je inziet dat planten en bomen intelligente levende wezens zijn, net zoals mensen en dieren en dat we ze nodig hebben voor ons bestaan. Het zijn onze bondgenoten, onze beschermers.”

INTELLIGENT

Als je een ander – positief – verhaal wilt vertellen om de ommekeer naar een leefbare aarde te versnellen, heb je meer kennis nodig over de natuur. In zijn boeken en documentaires laat Wohlleben dan ook zien dat bomen kunnen communiceren, pijn voelen en sociaal zijn, maar dat ze alleen langzamer reageren dan andere levende wezens. Zo communiceren bomen onder meer door geurstoffen af te geven die via de wind andere bomen bereiken. Be-roemd voorbeeld zijn de schermacacia's in de savannes van Afrika. Als een giraffe een blaadje eet dan slaat de acacia binnen een paar minuten gifstoffen op in de bladeren. De giraffes vinden dat niet lekker en stoppen met eten. Tegelijkertijd stuurt de acacia een bepaald gas uit dat de bomen in de omgeving waarschuwt. Zij zorgen dan ook voor gifstoffen in de bladeren. Het is wel zo dat de giraffes dit doorhebben. Zij lopen daarom een paar honderd meter verder zo-

“BOMEN VERLAGEN DE TEMPERATUUR AAN DE GROND MET TIEN GRADEN OP HET LAND EN MET VIJF- TIEN GRADEN IN DE STAD”

dat ze weer heerlijk kunnen knabbelen aan een nog niet giftige lekkernij.

Als bomen pijn hebben – bijvoorbeeld als een parasiet zich te goed doet aan de boom – sturen ze signalen uit om hulptroepen in te schakelen die de parasiet te lijf kunnen gaan. Als een rups flink toebijt, verandert er iets aan het weefsel om de bijtplek heen. Bovendien zendt het elektrische signalen uit, net als het menselijk lichaam dat verwond wordt. Maar omdat bomen nu eenmaal heel langzaam zijn, duurt het lang voor de afweerstoffen daadwerkelijk aanwezig zijn.

In *Het verborgen leven van bomen* laat Wohlleben zien dat bomen ook andere manieren kennen om te communi-

ceren. Zo kunnen ze andere bomen via hun wortels waarschuwen voor gevaar en communiceren ze via schimmels, die op hun beurt de boom weer nodig hebben. Zo levert de boom suiker via fotosynthese, halen de paddenstoelen via een ragfijn netwerk fosfor en stikstof uit de grond en geven dit af aan de boom. Het ondergronds netwerk zorgt voor uitwisseling over en weer.

“De dunne draden dringen door de grond en een weefsel dat zo dicht is dat je je het nauwelijks kunt voorstellen. Een theelepeltje bosgrond bevat een paar kilometer van die ‘zwamdraden’. Eén schimmel kan zich in de loop van de eeuwen over een paar vierkante kilometer uitbreiden en zelfs hele bossen verbinden. Met behulp van de schimmeldraden geeft hij signalen van de ene boom door naar de andere en helpt hen boodschappen over insecten, droogte en andere gevaren uit te wisselen. Intussen spreekt zelfs de wetenschap van een ‘wood-wide-web, dat door onze bossen heen loopt”, aldus Wohlleben in *Het verborgen leven van bomen*.

Bomen zijn ook hele sociale wezens. Ze beschermen hun familie, weren indringers en helpen andere bomen te overleven. Bomen beseffen dat een boom alleen maar zo goed kan zijn als het bos om hem heen. Uiteraard staan er ook bomen tussen die niet zo fit zijn. Mensen zijn gaan denken dat het bij de evolutie hoort dat alleen de sterken overleven. “Bomen zouden hun hoofd, dat wil zeggen hun kruin, daarover schudden. Hun welzijn hangt af van de gemeenschap en als vermeend krachteloze bomen verdwijnen, gaan de andere ook achteruit. Dan is het bos niet meer gesloten zodat hete zon en rukwinden tot op de bodem kunnen doordringen en het vochtig-koele klimaat veranderen. Ook sterke bomen worden in de loop van hun leven meermaals ziek en zijn op dat moment aangewezen op de ondersteuning van hun zwakkere burens. Zijn die er niet meer, dan is een onschuldige aanval door insecten al voldoende om het lot van zelfs woudreuzen te bezegelen.”

Het bos bij Wershoven (een plaatsje naast Hümmel) waar ook de Wershoven Forest Academy is gevestigd.

IN BEWEGING

Zo houdt Wohlleben de lezer keer op keer een spiegel voor die laat zien dat de natuur de mens niet nodig heeft om te overleven, maar de mens wel de natuur. “Gelukkig zien steeds meer mensen dit in en komen in actie. Er is veel in beweging en ik geloof dat de ommekeer op tijd zal komen. De bewustwording groeit, je ziet veranderingen ontstaan in het onderwijssysteem, noodzakelijk voor een omslag, je ziet dat politici en concerns steeds meer onder druk komen te staan om daadwerkelijk te veranderen en je ziet dat jongeren opstaan. Met name dat laatste is erg belangrijk. Zij gaan de straat op en keren de oude economie de rug toe. Doorbraak is ook dat steeds meer mensen en organisaties naar de rechter stappen om een strengere klimaataanpak te eisen. Inmiddels zijn er wereldwijd zo’n 2.000 zaken. Met name regeringen worden aangeklaagd. Natuurlijk zijn ze niet allemaal succesvol, maar de zaken die een beroep doen op mensenrechten zijn steeds succesvoller. Ook zie je dat steeds vaker bedrijven worden aangeklaagd. De klimaatzaak van Milieudefensie tegen Shell is hiervan een sterk voorbeeld.”

Volgens Wohlleben geeft Nederland het goede voorbeeld om de eigenaren van dierenfabrieken uit te kopen. Een logisch besluit omdat de vleesproductie de grootste boosdoener is in de klimaatcrisis, ook al stuit dit op veel weerstand bij de veehouderij. De industriële veehouderij is voor 91 procent verantwoordelijk voor de ontbossing in het Amazonegebied, jaarlijks worden er circa 65 miljard zoogdieren gedood voor menselijke consumptie en is er circa 700 miljoen ton voeding nodig om alle consumptiedieren te voeren. “Om dit voedsel mogelijk te maken wordt overigens niet alleen bos vernietigd, maar ook het land geroofd waar mensen voor hun bestaan van afhankelijk zijn. Destructie kent vele slachtoffers.”

AFLAATBRIEVEN

Wohlleben ziet dat veel ondernemingen welwillend zijn om te veranderen,

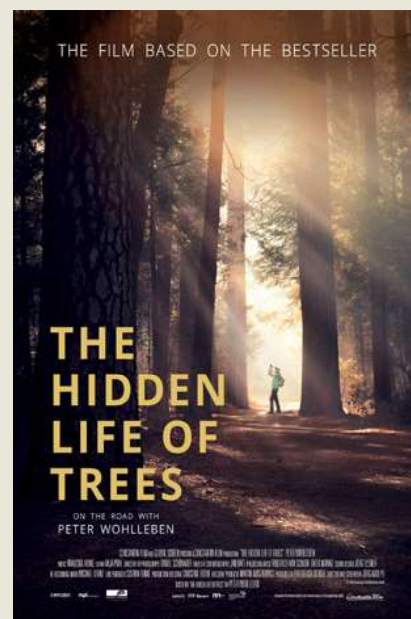
Peter Wohlleben

Peter Wohlleben (1964) is een Duitse houtvester (een wetenschappelijk opgeleide bosbouwkundige, die is belast met het beheer van een houtvesterij, red.) en schrijver. Hij is een uitgesproken pleitbezorger voor ecologisch en economisch duurzaam bosbeheer.

Als klein kind wilde hij al natuurbeschermmer worden. Na zijn afstuderen aan de bosbouwschool in Rottenburg am Neckar, nam hij in 1987 een baan aan als houtvester bij de overheid in Rijnland-Palts. Zijn kijk op bosbeheer veranderde. Hij raakte ontgoocheld door de schade die door de technieken en technologieën die werden gebuikt en die hij ook moest toepassen, zoals het kappen van volwassen bomen en het gebruik van insecticiden. Zijn manier van werken veranderde drastisch. Zo richtte hij een begraaftbos in, een project dat ook een financieel succes werd, en maakte hij steeds minder gebruik van zware machines. Hij botste echter steeds vaker met zijn werkgever en in 2006 nam hij ontslag.

Hij wilde met zijn gezin emigreren naar Zweden, maar de gemeente Hümmel haalde hem over beheerder te worden van 1200 hectare gemeentelijke bossen die niet langer vielen onder de staatsbosadministratie. Hij ging aan het werk, gebruikte geen pesticiden en sleepte bomen niet meer met grote machines maar met paarden uit het bos. Gevolg minder houtoogst, maar wel een gezond bos. Het verlies aan houtopbrengsten werd echter ruimschoots gecompenseerd door een begraaftbos, rondleidingen en andere bosactiviteiten.

Zijn manier van werken kreeg veel kritiek, onder meer van collega bosbeheerders, de houtindustrie en de jachtlobby. De bosvernietiging zag hij alleen maar verder toenemen. In 2009 kreeg hij een burn-out en in 2016 kreeg hij een hartziekte. Hij gaf

zijn werk als houtvester op en concentreert zich sindsdien op de Wershofen Forest Academy.

Wohlleben begon in 2007 met het publiceren van boeken. Wereldberoemd werd hij met *Het verborgen leven van bomen* uit 2015. Daarna werden al zijn boeken bestsellers, zoals *Het geheime netwerk van de natuur* en *Het innerlijke leven van dieren*. Met zijn visie en inzichten heeft hij vele miljoenen mensen geïnspireerd. Er zijn vijf documentaires over en met hem gemaakt. De eerste verscheen in 2016 onder de titel *De boomfluisteraar*.

Wohlleben zelf is momenteel bezig met de voorbereidingen van een universitaire leergang Sociaal Ecologisch Management. Ook schrijft hij aan een nieuw kinderboek. In zijn kinderboeken neemt hij kinderen mee op een ontdekkingsreis door de natuur en laat hij zien wat er achter het voor ons zichtbare gebeurt (in de bodem, in de bomen, in de lucht). Wie zijn boeken leest (liefst in de natuur zelf), kijkt voor altijd anders naar de natuur en zal hierdoor ook anders handelen.

ook al is er nog vaak sprake van greenwashing. Goed voorbeeld zijn de bedrijven die veel CO₂ uitstoten, maar dit zeggen te compenseren met de aanplant van nieuwe bomen. “Zo’n bedrijf vergeet waar het nu echt om te doen is, en dat is uiteraard de vermindering van CO₂-uitstoot en niet de compensatie. Daar gaan ze om te beginnen aan voorbij. Bovendien bevat de bodem waar jonge bomen op geplant worden vaak al heel veel koolstof. Als je daar een jonge boom op plant, levert dat dus weinig op. Daarnaast ligt het ook nog aan welke jonge bomen worden geplant. Naaldbomen hebben bijvoorbeeld een andere water- en energiehuishouding, waardoor ze eerder het broeikaseffect verergeren dan afremmen. Bedrijven kunnen wel claimen dat ze duurzaam bezig zijn, maar in feite maken ze het probleem dus alleen maar groter.”

Wohlleben ziet dit ook vaak gebeuren bij de omarming door met name grote concerns van de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. “Niemand is uiteraard tegen de zeventien SDG’s. Ze zijn razend populair bij het bedrijfsleven en worden massaal omarmd. Op zich is het mooi om een aantal SDG’s te omarmen, maar als tegelijkertijd je bedrijfsvoering in wezen niets verandert, dan lijkt het meer op goede sier dan om verandering. Bedrijven dragen pas echt bij aan de leefbaarheid van de wereld als ze daadwerkelijk hun missie, handelen en gedrag aanpassen.”

Het doet Wohlleben denken aan de ouderwetse aflaatbrieven. “Ik vond laatst het aflaatbriefje van mijn overgrootvader. Vroeger kon je die als katholiek naar het Vaticaan sturen. Dan werden je alle zonden vergeven. Het aflaatbriefje deed me denken aan de handel in emissierechten, een soort tegoedbonnen voor CO₂-uitstoot. Wie teveel CO₂ uitstoot, kan zich toch nog een groene engel voelen door emissierechten bij te kopen. En als je het wel goed doet, kun je heel veel geld verdienen door je rechten te verkopen aan bedrijven die er een potje van maken. Het lijkt vooral om handel te gaan, terwijl het enige uit-

gangspunt voor ieder bedrijf zou moeten zijn: hoe draag ik bij aan de kwaliteit van het leven? Om dit te bereiken, heb je een ander verhaal nodig.”

ANDER VERHAAL

Dat andere verhaal is volgens Wohlleben hard nodig. “De oude economie voert nog wel de boventoon, maar het geloof erin is nu snel aan het wegebben. Het BNP wordt steeds meer gezien als achterhaald begrip. Dat gemiddeld alle inwoners in een land er volgend jaar 1 procent op vooruit gaan, zegt immers helemaal niets over het welzijn en het welbevinden van de inwoners en de gezondheid van de natuur. We kunnen veel beter laten zien wat de natuur ons brengt, wat gezonde bossen ons opleveren. Zo zorgen bossen onder meer voor een lagere temperatuur, absorberen ze CO₂, leveren zuurstof op en zorgen voor meer regen in droge gebieden.”

Dit verhaal zal volgens Wohlleben de kentering versnellen. “In een nieuw verhaal zetten we bijvoorbeeld geen hekken meer om natuurgebieden en plaatsen er een bord bij ‘verboden voor mensen’,

maar gaan we spreken over cadeaus van de natuur die beschikbaar voor ons zijn en onze levenskwaliteit verhogen. Dan kun je vertellen wat het ons oplevert om deze gebieden te vergroten. Voor veel politici zal dit nog wel een lastig verhaal zijn, want uitbreiding van natuurgebieden bereik je vooral door niets te doen. De natuur doet het namelijk helemaal zelf. Politici denken echter dat ze met de boodschap ‘niets doen’ niet snel de verkiezingen zullen winnen.”

“Ander voorbeeld. Bomen zorgen uiteraard voor CO₂-reductie. Dat is juist, maar niet het hele verhaal. Ze verlagen onder meer met hun schaduw effect de temperatuur aan de grond met maar liefst tien graden op het land en met wel vijftien graden in de stad. Dat is een belangrijk verhaal om te vertellen nu zo duidelijk is geworden hoe snel de aarde opwarmt. Bossen zorgen dus voor een aangename klimaat voor de mensen en een gezondere leefomgeving. Het is aantoonbaar dat bossen ons gelukkiger maken. Het is een krachtige antidepressiva die ook nog eens gratis te verkrijgen is. Hoe mooi zou het dan zijn als bossen weer mogen groeien. In plaats om voortdurend te becijferen wat houtkap ons financieel op de korte termijn oplevert, zouden we ook eens kunnen berekenen wat we inleveren als een bos in een gebied nooit meer terug kan keren. Het gaat om de benadering, om het nieuwe verhaal. En dat nieuwe verhaal biedt ons een heel nieuw perspectief op onze toekomst.” ■

**“NIEUW VERHAAL BIEDT
ONS EEN NIEUW PERSPECTIEF
OP ONZE TOEKOMST”**